

Alapítványosítás és autonómia

A fejünk felett, nélkülünk?

Információk szabad egyetemi polgárok számára

Az állam szerepei

Az állami egyetemek esetében az állam (az illetékes minisztériumon keresztül) kétféle módon irányítja az egyetemek életét:

- **Ágazati irányítóként**, megalkotja a minden felsőoktatási intézményre érvényes jogszabályokat
- **Fenntartóként**, azaz szétosztja az állami egyetemek működésére biztosított költségvetési forrásokat és meghatározza működésük kereteit: ebbe beletartozik a rektor személyének valamint a szervezeti és működési szabályzatnak a jóváhagyása is.

A NER és az egyetemi autonómia

Az Alaptörvény és a hatályos felsőoktatási törvény nem használja az autonómia fogalmát, csak az oktatás és a kutatás szabadságáról szól. A szervezeti és állami intézmények esetében a gazdálkodási önállóságot kifejezetten tagadja.¹

Ugyanakkor a törvény a tanszabadság alanyává az egyetem szenátusát teszi, és kifejezetten védi a fenntartó ezt esetlegesen sértő intézkedéseivel szemben.² Ez a rendelkezés még a magánegyetemekre is vonatkozik.

Az autonómia szűkítése 2011–2019

2011: Felsőoktatási törvény, autonómia nélkül

2011–15: A szenátus csak rangsorolja a rektori pályázatokat, de a fenntartó (az állam) tetszése szerint választ közülük

2016: A kancellári rendszer bevezetése – a kancellár senkinek nem felelős az egyetemen belül

Az egész időszakban:

- A felsőoktatás költségvetési támogatásán belül növekszik a miniszter tetszése szerint általa elosztható összegek aránya
- A Magyar Akkreditációs Bizottság önállóságának és jelentőségének visszaszorítása¹

Mi változik az alapítványba szervezéssel?

Az állam a fenntartó jogait átadta az általa létrehozott alapítványoknak. A finanszírozáshoz igénybe vehető költségvetési forrásokat az állam nem egyszerűen kiosztja, hanem az alapítványok kuratóriumának meg kell állapodnia az állammal a támogatás mértékéről és feltételeiről.

Az alapítványosított egyetemek ezután magánegyetemnek számítanak, így a felsőoktatási törvény a fenntartónak lényegesen erősebb jogokat biztosít, mint az állami egyetemek esetében, **a szenátus jogainak rovására.**¹

Az alapítványosítás lehetséges előnyei¹

- Pénzügyi, bürokratikus, munkajogi kötöttségek csökkentése
- Az egyetem államtól való függőségének csökkenése, és ezáltal az autonómia növelése
- Gazdasági szereplők bevonása a gazdasági környezethez való jobb alkalmazkodás érdekében
- Az egyetemek vagyonának növelése adományok révén

Az alapítványba szervezés hátrányai

- Az egyetemek társadalmi funkcióinak háttérbe kerülése a gazdasági funkciókkal szemben
- Menedzserszemléletű egyetemirányítás erősödése
- Megszűnik az állami felelősségvállalás a képzésekért
- Gazdaságtalannak minősített szakok veszélyeztetettsége
- Közalkalmazotti státusszal járó előnyök elvesztése minden dolgozó számára

Magyar specialitások

- A nyilvánosság és az egyeztetés teljes hiánya mind az átalakulási folyamat, mind az új fenntartási formát meghatározó alapidokumentumok (alapító okirat, szervezeti és működési szabályzat) megalkotása során.
- Kuratóriumi tagok egyeztetés nélküli, politikai, ideológiai szempontok alapján történő kinevezése.
- Az állam az alapítói jogoknak a kuratóriumra ruházásával örökös hatalmat biztosít az egyetem felett az általa kijelölt személyek részére.
- Ezek az intézmények továbbra is az állami finanszírozástól függenek, és ezért a pénzügyi kötöttség lazítása látszólagos.

Ami nálunk nincs, de másutt van

- A világ alapítványi egyetemein az oktató és tudományos munka vezetése az egyetemi polgárok választott képviselőinek a kezében van, élükön a szenátussal és a rektorral.
- Az egyetemnek döntő szerepe van a board/kuratórium tagjainak kiválasztásában.
- A közalkalmazotti státusz hiánya az alapítványi forma velejárója, de a vezető oktatók határozatlan idejű és csak nagyon szélsőséges esetben felmondható (tenure) kinevezéssel rendelkeznek.
- A kuratórium jogköre korlátozott.
- Vannak jelentős támogatók, finanszírozók.

Alapítványosítani akár érdemes is lehet
–
csak nem úgy, ahogy nálunk csinálják!